

Історія України

УДК 53(091)

Галина Звонкова

Західний науковий центр Академії наук Української РСР. Історичний нарис

З початком бурхливих змін під впливом досягнень наукової революції в галузі фізики і хімії на рубежі XIX–XX століття став помітним вплив науки на розвиток усіх сфер суспільного життя. Під впливом науково-технічної революції актуалізувалося питання інтенсифікації промислового виробництва. Це диктувало потребу вдосконалення форм організації досліджень і прискорення впровадження результатів у практику. Вважали, що створення регіональних наукових центрів, до складу яких увійде науковий потенціал регіону (академічні й галузеві інститути, вищі навчальні заклади), буде впливати на прискорене розв'язання конкретних соціально-економічних проблем. У статті показано, як формувалася структура й основні напрями наукових досліджень у Західному науковому центрі Академії Наук Української РСР у 70–80-х рр. минулого століття.

Ключові слова: наука, науковий центр, науково-технічна програма, регіон, технологія, управління.

Звонкова Г. Западный научный центр Академии наук Украинской ССР. Исторический очерк. С началом бурных изменений под влиянием достижений научной революции в области физики и химии на рубеже XIX–XX века стало заметным влияние науки на развитие всех сфер общественной жизни. С началом научно-технической революции актуализировался вопрос интенсификации промышленного производства. Это диктовало необходимость совершенствования форм организации исследований и ускорения внедрения их результатов в практику. Считалось, что создание региональных научных центров, в состав которых войдет научный потенциал региона (академические и отраслевые институты, высшие учебные заведения), будет влиять на ускоренное решение конкретных социально-экономических проблем. В статье показано, как формировалась структура и основные направления научных исследований в Западном научном центре АН Украинской ССР в 70–80-е годы прошлого века.

Ключевые слова: наука, научный центр, научно-техническая программа, регион, технология, управление.

Zvonkova G. Western Academy of Sciences of the Ukrainian SSR. Historical Essay. With the onset of turbulent changes under the influence of the achievements of the scientific revolution in physics and chemistry at the turn of the nineteenth and twentieth centuries, the influence of science on the development of all spheres of public life became noticeable. The question of intensification of industrial production became actual with the beginning of the technological revolution. This dictated the necessity to improve the forms of organization of researches and to accelerate the implementation of their results into practice. It was believed that the establishment of regional scientific centres, which will include the scientific potential of the region (academic and industrial institutes, higher educational institutions), will influence the accelerated solution of specific socio-economic problems. The paper shows how the structure and main directions of scientific researches in the Western Scientific Centre of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR in the 70's and 80's of the last century were formed.

Key words: science, scientific centre, scientific and technical programme, region, technology, management.

Постановка наукової проблеми та її значення. Однією з ефективних форм ведення науково-дослідної роботи в Українській РСР у 1970–1980 рр. стала територіальна система управління науково-технічним розвитком. На початку 1970-х рр. створено п'ять наукових центрів Академії наук Української РСР – Харківський (1981 р. перейменований на Північно-Східний), Донецький, Дніпропетровський, Південний (у м. Одесі) та Західний (у м. Львові), а потім і шостий – в м. Києві. Науковими центрами АН України передбачалося в стислі строки розробляти й реалізовувати науково-технічні програми, спрямовані на досягнення економічних і соціальних показників. Таким чином передбачалося досягти світового рівня техніки й технологій. Упровадження програм викликає певні зміни в соціально-економічних відносинах суспільства. Тому, поряд із вивченням економічних наслідків, наукові центри почали досліджувати соціальні аспекти ефективності цих програм. Нові програми мали відрізнятися вищими техніко-економічними характеристиками, наприклад: продуктивність праці, питома витрата матеріалів, споживання енергоресурсів тощо [1, с. 130; 2, с. 16–17].

Аналіз дослідження цієї проблеми. Праці дослідників комплексно не відображають багатогранну діяльність регіональних наукових центрів [2–10]. Наукові центри на середину 1980-х рр. керували діяльністю 56 самостійних наукових установ, відділень і філіалів інститутів АН УРСР і свій вплив поширювали на науково-дослідні й проектно-конструкторські установи різних міністерств та

відомств, 112 вищих навчальних закладів. Тут працювало понад 2,6 тис. докторів і 30 тис. кандидатів наук. Розподіл наукового потенціалу за регіонами відображено в табл. 1 [2, с. 16].

Таблиця 1

Науковий потенціал регіонів Української РСР на середину 1980-х рр., % [2, с. 16]

Наукові центри і м. Київ	Кількість науково-дослідних установ	Кількість наукових працівників	Дослідно-експериментальна база (% зайнятих)
Донецький	10,4	12,9	14,7
Західний	13,4	11,4	6,7
Придніпровський	11,2	12,6	5,5
Північно-Східний	17,3	18,2	28,2
Північно-Західний	33,1	32,0	33,5
Південний	14,6	12,9	11,4
м. Київ	27,1	27,8	26,2

Мета дослідження – показати, як формувалася структура, й позначити основні напрями досліджень окремих установ ЗНЦ АН УРСР у 1970–1980-ті рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Початком формування ЗНЦ АН УРСР можна вважати 2 липня 1945 р., коли постановою РНК і ЦК(б) України у Львові створено відділи інститутів АН УРСР – геології, математики, енергетики, ботаніки, зоології, низка галузевих науково-дослідних осередків. Це був час, коли відновлювали й розширювали діяльність чинні вищі навчальні заклади в західних областях України, відкривалися нові. Їх становленню і подальшому розвитку сприяла діяльність Московського, Ленінградського, Саратовського, Казанського університетів, Київського й Ленінградського політехнічного інститутів, Харківського механіко-машинобудівного інституту, Академії наук УРСР. У західні області України переїхали працювати такі відомі вчені: Г. М. Савін, К. Б. Карандєєв, В. О. Сельський, О. О. Харкевич, Б. В. Гнеденко, Я. Б. Лопатинський, В. С. Соболев, В. Б. Порфир'єв, Л. Г. Ткачук, М. Я. Леонов, М. П. Шереметьєв, Т. П. Губенко, М. С. Комаров, В. І. Касіян, Д. І. Панченко, В. Ф. Ковшар та ін. Вони забезпечили великий внесок у розвиток економіки краю і підготовку наукових кадрів. За перших п'ять повоєнних років на базі академічних підрозділів західних областей УРСР виникли науково-дослідні інститути (НДІ) – машинознавства і автоматики, геології корисних копалин, суспільних наук. 1951 р. створено Львівський філіал АН УРСР, який очолив академік АН УРСР Й. З. Штокало. Усе міцніші контакти науково-дослідних установ і ВНЗ західних областей з ученими всієї країни забезпечили подальший розвиток наукових колективів і напрямів, заснованих академіком АН УРСР М. С. Возняком, О. С. Вяловим, М. Ф. Колесою, Є. К. Лазаренком, В. Б. Порфир'євим, Г. М. Савіним, В. О. Сельським, В. Г. Щуратом, членом-кореспондентом АН УРСР С. В. Гжицьким, Г. С. Кияком, А. С. Лазаренком, Я. І. Середою, О. М. Фаворовим. 1950–1960-ті рр. були періодом нарощування наукового і науково-технічного потенціалу Західних областей УРСР. У цей час формувалися сучасні напрями досліджень академічних і галузевих установ, закладено підвалини наукових шкіл [11, с. 13–14].

Львівський філіал АН УРСР Академії наук УРСР було визначено як комплексну наукову установу, що складається з інститутів та інших установ, які ведуть НДР, пов'язану з розвитком народного господарства, продуктивних сил і соціалістичної культури Західних областей УРСР. Плани діяльності філіалу входили до складу відповідних Відділів АН УРСР. Філіал мав періодичні видання, видавав збірники, а також наукові та науково-популярні праці співробітників за дозволом редакційно-видавничої ради АН УРСР. Очолювала Львівський філіал Президія, яку затверджувала Президія АН УРСР строком на три роки. Дорадчим органом при Президії філіалу була вчена рада, яку також затверджувала Президія АН УРСР. Вчена рада заслуховувала наукові доповіді й повідомлення співробітників філіалу та інших вчених, зокрема Західних областей УРСР, готувала і пропонувала через Президію філіалу питання важливого теоретичного і принципового значення. Керівництво установами філіалу здійснювали директори цих установ [12, с. 3–4].

На початку 1970-х рр. ЗНЦ АН УРСР став потужним комплексом – це академічні установи, вищі навчальні заклади та науково-дослідні установи різних міністерств і відомств, які функціонували в західних областях Української РСР. Тут працювало 10 тис. чол., серед них 450 докторів і 3700 кандидатів наук. На території західних областей республіки функціонувало 20 установ і підрозділів АН УРСР, 34 галузевих НДІ, 25 вищих навчальних закладів (серед них три університети й політехнічний інститут). Вони брали активну участь у розробленні актуальних наукових і науково-технічних проблем. Наукові й науково-педагогічні працівники були мобілізовані на розв'язання найважливіших фундаментальних і прикладних науково-технічних завдань. У досліджуваній період ЗНЦ АН УРСР

інтенсифікував розвиток галузей, розташованих на його території: паливно-енергетичної, приладобудівної, хімічної, будівельних матеріалів і деревообробної. Тут працювала низка нафто- і газопромислових управлінь, гірничо-хімічних, гірничо-цементних та інших комбінатів, потужні державні районні електростанції (ДРЕС) тощо. Виникнення нових галузей машинобудування і приладобудування, потреба розширення мінерально-сировинної бази, підвищення рівня організації виробництва та низка інших завдань зумовили створення таких академічних установ, як Фізико-механічний інститут, Інститут геології і гідрохімії горючих копалин, Львівський філіал Інституту геофізики, Львівське відділення Інституту економіки АН УРСР та інші [13, с. 80, 82]. У табл. 2 представлено список наукових установ, які 1971 р. ввійшли до складу ЗНЦ АН УРСР.

Об'єднала установи академічної науки регіону з вищою школою і НДІ мережа спільних кафедр, які вели роботу, спрямовану на підготовку кадрів для народного господарства. Наприклад, кафедра математичного моделювання математичного факультету Львівського університету, Інститут прикладних проблем механіки і математики АН УРСР мали свої опорні пункти при 12 підприємствах, із якими укладено договори про науково-дослідні роботи й підготовку кадрів. Виробничники брали активну участь у підготовці молодих спеціалістів для потреб своїх підприємств: читали спецкурси, керували курсовими й дипломними проектами. Такий підхід сприяв підвищенню рівня знань, адаптації майбутніх фахівців, об'єднанню зусиль для проведення наукових досліджень, підвищенню їх фундаментальності. У рамках кафедри здійснювалася НДР за участю учених інших кафедр математичного факультету Львівського університету, Інституту прикладних проблем механіки і математики АН УРСР, Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона АН УРСР, Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова АН УРСР [15, с. 10].

Таблиця 2

Склад установ, які 1971 р. ввійшли до складу ЗНЦ АН УРСР
(складено на основі: [14, ф. 1, оп. 10, спр. 841, арк. 146–147])

	Найменування установ і організацій
Західний науковий центр АН УРСР (м. Львів)	Фізико-механічний інститут (м. Львів); Інститут геології і геохімії горючих копалин (м. Львів); Інститут суспільних наук (м. Львів); Львівське відділення Інституту економіки АН УРСР (м. Львів); у 1974 р. створено Інститут економічних проблем управління, арк. 149. Філіал Інституту геофізики (м. Львів); Державний природознавчий музей (м. Львів); Львівський музей етнографії і художнього промислу (м. Львів); Львівська наукова бібліотека (м. Львів); Відділ регуляції клітинного синтезу низькомолекулярних сполук Інституту біохімії (м. Львів); Відділ біохімії клітинної диференціації Інституту біохімії (м. Львів); Відділ статистичної теорії конденсованих станів Інституту теоретичної фізики (м. Львів); Відділ фотоядерних процесів Інституту ядерних досліджень (м. Ужгород); Відділ теорії адронів Інституту теоретичної фізики (м. Ужгород); Відділ історії європейських соціалістичних країн Інституту історії (м. Ужгород); Відділ фізики і технології вузькозонних напівпровідників Інституту напівпровідників Інституту напівпровідників (м. Чернівці); Відділ історії та конкретних соціальних досліджень Інституту історії (м. Чернівці); Відділ наукового атеїзму Інституту філософії (м. Івано-Франківськ)

До кінця 1980-х рр. склад ЗНЦ АН УРСР значно розширився. Академічний сектор науки центру включав у себе Фізико-механічний інститут імені Г. В. Карпенка, Інститут прикладних проблем механіки і математики, Інститут геології і геохімії горючих копалин, Інститут суспільних наук, 15 наукових підрозділів академічних установ, 11 організацій дослідно-конструкторської і виробничої бази академії. Частина з них була розміщена у Львові, Ужгороді, Чернівцях, Івано-Франківську, Трускавці, Калуші. Тут вели дослідницьку діяльність близько 5 150 чоловік, у тому числі 990 наукових співробітників, серед яких близько 90 докторів і понад 600 кандидатів наук. Значні наукові сили було зосереджено у 25 вищих навчальних закладах, де навчалося 137 тис. чол. НДР тут вели понад 12 400 чол. Значна кількість науковців працювала в п'яти науково-дослідних установах і відділеннях Всесоюзної академії сільськогосподарських робіт імені В. І. Леніна, низці науково-дослідних установ, виробничому секторі науки. Усього науковий потенціал регіону на кінець 1980-х рр. налічував близько 18 тис. наукових і науково-педагогічних працівників, у тому числі 17 академіків і членів-кореспондентів АН УРСР і галузевих академій, близько 700 докторів і понад 7300 кандидатів наук. Зусилля фізиків, механіків, математиків, хіміків, геологів, біохіміків, медиків були спрямовані на розв'язання склад-

них проблем конструкційного й фізичного матеріалознавства, фізики конденсованого стану, біотехнології, математичного моделювання та окремих розділів математики – теорії диференціальних рівнянь, геометрії та її застосувань, алгебри метричних многочленів і теорії динамічних систем, геології і геохімії нафти і газу, кристалохімії неорганічних і різних металічних сполук, фізіології крові, наукових основ хірургії [15, с. 13–14].

Структура ЗНЦ АН УРСР на кінець 1989 р. представлена в табл. 3.

Таблиця 3

Науково-дослідні установи ЗНЦ АН УРСР у 1989 р. (складено на основі: [15, с. 258–268])

Найменування установ	Рік створення	Кількість працюючих	Наукові співробітники	Доктори наук	Кандидати наук
Інститут прикладних проблем механіки і математики АН УРСР	1978	353	144	12	92
Фізико-механічний інститут імені Г. В. Карпенка	1951	800	–	20	130
Інститут геології й геохімії горючих копалин	1951	330	114	10	70
Інститут суспільних наук	1951	140	–	10	50
Львівське від. стат. фізики АН УРСР	1980	–	3	6	21
Ужгородське відділення Інституту ядерних досліджень АН УРСР	1981	123	5	3	32
Чернівецьке відділення Інституту проблем матеріалознавства АН УРСР	1969	110	3	2	21
Львівське відділення Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного АН УРСР	1973	67	4	5	20
Карпатська дослідно-методична сейсмологічна партія Інституту геофізики імені С. І. Субботіна АН УРСР	1979	68	–	–	–
Львівська наукова бібліотека імені В. Стефаника	1940	220	–	–	2
Державний природознавчий музей	1961	44	12	–	6
Відділ Інституту фізіології імені О. О. Богомольця АН УРСР	1981	–	12	1	7
Чернівецький відділ Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР	1969	–	–	1	–
Ужгородський відділ Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн АН УРСР	1969	11	–	–	1
Івано-Франківський відділ наукового атеїзму Інституту філософії АН УРСР	1969	6	–	1	4
Львівське відділення Інституту біохімії імені О. О. Палладіна АН УРСР	1974	89	30	5	20
Львівське відділення фізико-хімії і технології горючих копалин Інституту фізичної хімії імені Л. В. Писаржевського АН УРСР	1986	53 (1 акад.)	–	2	12
Львівське відділення Інституту економіки АН УРСР	1964	–	86	6	63
Львівське відділення Інституту мистецтвозн., фолькл. та етнографії імені М. Т. Рильського АН УРСР	1982	–	–	–	–

У Львові працювала Мала академія наук старшокласників (МАН). Щороку до її складу входило близько 3 тис. школярів міста та області, понад тисячі з них регулярно відвідували п'ять секцій МАН (суспільних наук, фізико-математичну, біохімії, загальної і технічної хімії, біології, технічної творчості). З вихованцями академії працювало понад 220 учених, у їх числі академіки й члени-кореспонденти АН УРСР. Понад 125 вихованців МАН стали переможцями і призерами міжнародних, всесоюзних, республіканських олімпіад, творчих конкурсів [15, с. 10].

Фізико-механічний інститут Академії наук УРСР – одна з найбільших установ ЗНЦ АН УРСР. Інститут створено 1951 р. на базі відділення пружності Інституту математики АН УРСР та групи

Інституту автоматики і телемеханіки АН УРСР. Науковий профіль Інституту – фізико-хімічна механіка матеріалів, фізикометрія, математика та механіка. Його очолив член-кореспондент АН УРСР В. В. Панасюк. 1973 р. тут працювало 800 співробітників. Серед них – 18 докторів, 97 кандидатів наук, два академіки, два члени-кореспонденти АН УРСР. У галузі фізико-хімічної механіки тут проводять дослідження щодо впливу фізико-хімічного фактору на фізико-механічні властивості й вивчають процеси деформації та руйнування твердих тіл, які зазнають навантаження. Помітний внесок у цю справу зробив академік Г. В. Карпенко, який установив ефект адсорбційної втоми металів, який застосовано під час розв’язання практичних завдань. З фізикометрії здійснено дослідження в галузі створення систем та приладів для автоматичного вибору й перетворення світлооптичної, електромагнітної і радіоактивної інформації відповідно до потреб геофізичної розвідки корисних копалин і спецтехніки. У галузі математики й механіки робота вчених і дослідників була зосереджена на теоретичних і прикладних проблемах алгебри, функціонального аналізу, теорії імовірностей і методів якісної теорії диференціальних рівнянь; на побудові технічних моделей твердого тіла з урахуванням широкого комплексу фізичних властивостей, а також на розв’язання неklasичних задач механіки та математичної фізики [16, с. 3].

Інститут геології і геохімії горючих копалин створений 1951 р. на базі Львівського відділення Інституту геологічних наук УРСР. Основні наукові напрями досліджень: походження нафти й газу та закономірності утворення і поширення їх покладів; механізм утворення солянокупельних структур та умови їх нафтогазованості; геохімія глибинних флюїдів по реліктових включеннях у мінералах; геологічна будова нафтогазоносних провінцій УРСР і вивчення колекторських властивостей порід на великих глибинах; геологія та геохімія вугленосних і сірконосних провінцій УРСР; геологія та геохімія бітумінозних сланців [13, с. 83].

Інститут електронної фізики АН УРСР бере свій початок із перших академічних відділів, відкритих в Ужгороді (1969), а саме: відділу фотоядерних процесів (1969) Інституту фізики АН УРСР; відділу теорії адронів (1970) Інституту теоретичної фізики АН УРСР. На базі цих двох відділів у 1979 р. створено Ужгородське відділення Інституту ядерних досліджень АН УРСР. Подальший розвиток відділення здійснено відкриттям двох нових відділів електронних носіїв процесів. Очолив відділення професор І. П. Записочний. 1986 р. до складу відділення ввійшла спеціалізована галузева лабораторія № 24 нелінійних і електрооптичних кристалів Всесоюзного науково-дослідного інституту монокристалів Науково-виробничого об’єднання «Монокристалреактив», на основі якого організовано відділ оптичних матеріалів квантової електроніки. Керівником призначено професора М. І. Головея. На базі Ужгородського відділення Інституту ядерних досліджень НАН України (1992) створено Інститут електронної фізики НАН України [17, с. 81].

Основні напрями наукових досліджень Інституту електронної фізики НАН України: проведення фундаментальних та прикладних досліджень у галузі атомної і ядерної фізики низьких енергій, фізики плазми, електронних та іонних зіткнень, фізичної і квантової електроніки, нелінійної оптики; розроблення нових приладів і оптичних матеріалів функціональної та квантової електроніки. В обох напрямках до початку 1990-х рр. вченими Інституту досягнуто певних здобутків [17, с. 82–83].

Плідна діяльність ЗНЦ АН УРСР у 1981–1989 рр. відзначена 17 державними преміями СРСР та УРСР в галузі науки і техніки, чотирма преміями Ради Міністрів СРСР, 12 іменними преміями АН УРСР [15, с. 9].

Згаданим лише позначено структурні перетворення, які відбувались у Західному науковому центрі АН Української РСР. Відомості публікації надають змогу привернути увагу дослідників на поглиблене вивчення діяльності академічного наукового центру.

Список використаних джерел та літератури

1. Бесов Л. М. Управління науково-технічним розвитком промисловості України у 70–80-ті роки: Уроки історії : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.07 / Л. М. Бесов. – К., 1999. – 396 с.
2. Научные центры Академии наук Украинской ССР (опыт и перспективы) / Г. М. Добров, В. Т. Марущак, В. В. Байдаков и др.). – Киев : Наук. думка, 1986. – 208 с.
3. Чумаченко Н. Г. Регіональні аспекти комплексної програми НТП Української РСР / Н. Г. Чумаченко, С. М. Кацура, Л. А. Мільштейн // Вісн. Акад. наук УРСР. – 1988. – № 11. – С. 71–77.
4. Науковий комплекс великого міста / Т. С. Злупко, О. В. Караванський, Л. Т. Шевчук // Вісн. Акад. наук України. – 1991. – № 11. – С. 63–68.
5. Караванський О. В. Проблеми вдосконалення управління галузевою наукою в регіоні / О. Караванський, Т. Злупко // Вісн. Акад. наук УРСР. – 1989. – № 10. – С. 57–67.
6. Бершеда Є. Р. Довгострокові прогнозування науково-технічного розвитку / Є. Р. Бершеда // Вісн. Акад. наук УРСР. – 1991. – № 1. – С. 45–50.

7. Тонкаль В. Е. Академия наук Украинской ССР / В. Е. Тонкаль, В. М. Пельх, Б. С. Стогний. – Киев : [б. и.], 1980. – 433 с.
8. Академия наук Украинской ССР: История и современность / [А. П. Шпак, В. П. Цемко, В. Д. Ровиков и др.]. – Киев : [б. и.], 1990. – 395 с.
9. Історія Академії наук України. 1918–1993 / [Л. В. Матвеева, Є. Г. Циганкова, О. К. Янковська та ін.] ; гол. ред. Б. Є. Патон. – К. : [б. в.], 1994. – 318 с.
10. Історія Національної Академії наук України в суспільно-політичному контексті. 1918–1998 / [С. В. Кульчицький, Ю. В. Павленко, С. П. Руда, Ю. О. Храмов]. – К. : [б. в.], 2000. – 527 с.
11. Підстригач Я. С. Науковий пошук – Соціалістичній Вітчизні / Я. С. Підстригач. – К. : Політвидав України, 1979. – 114 с.
12. Положення про Львівський філіал Академії наук Української РСР. – Львів : Друк. АН УРСР, 1953. – 8 с.
13. Підстригач Я. С. Західний науковий центр АН УРСР / Я. С. Підстригач // Вісн. АН УРСР. – 1973. – № 12. – С. 80–86.
14. Державний архів громадських об'єднань України.
15. Розвиток науки в західних областях Української РСР за роки Радянської влади. 1939–1989 / [В. В. Панасюк, Я. С. Підстригач, Ф. І. Стеблій та ін.]. – К. : Наук. думка, 1990. – 300 с.
16. Діяльність Фізико-механічного інституту Академії наук УРСР // Вісн. АН УРСР. – 1974. – № 4. – С. 3–6.
17. Академічні установи Західного наукового центру НАН України і МОН України / голов. ред. З. Т. Назарчук. – Ювіл. вид. – Львів : ПАІС, 2008. – 238 с.

УДК 947.084

Олена Бундак

Сучасна історіографія кінематографу 20–30-х рр. ХХ століття

Стаття представляє собою історіографію сучасної історії кінематографу 20–30-х рр. ХХ ст. Проаналізовано наукові розвідки українських і зарубіжних дослідників, які займалися питаннями зародження та розвою кінематографу на теренах України, починаючи з 1991 р. Наведено також історіографію, що стосується життя і творчості окремих особистостей кінематографу, як важливого складника кінематографічної сфери.

Ключові слова: українська історіографія, монографія, наукова стаття, бібліографія, культурологія, кіносправа, національне кіно, кінострічка, кінематографічний процес.

Бундак Е. Современная историография кинематографа 20–30-х гг. ХХ века. Стаття представляє собою історіографію сучасної історії кинематографа 20–30-х гг. ХХ в. Проаналізовані наукові дослідження українських і зарубіжних дослідників, які займалися питаннями зародження і розвитку кинематографа в Україні, починаючи з 1991 г. Приведена також історіографія, яка стосується життя і творчості окремих особистостей кинематографа, як важливої складової кинематографічної сфери.

Ключевые слова: украинская историография, монография, научная статья, библиография, культурология, кино дело, национальное кино, кинолента, кинематографический процесс.

Bundak O. Modern Historiography of Cinema 20–30-s of XX Century. The paper presents a historiography of modern cinema history 20–30-s of XX c. Analysis of the scientific work of Ukrainian and foreign researchers who are engaged in questions of origin and flowering of film on the territory of Ukraine since 1991. Shows also historiography concerning the life and work of individuals cinema, as an important part of cinematic scope.

Key words: Ukrainian historiography, monographs, scientific articles, bibliography, cultural studies, film business, national cinema, films, cinematographic process.

Постановка наукової проблеми та її значення. Кіно існує понад століття, що дає нам право, з одного боку, стверджувати, що воно є самодостатнім і досконалим; з іншого – якщо порівнювати з іншими видами мистецтва (скульптура, архітектура, література чи живопис), воно є надзвичайно молодим, навіть юним і претендує на подальший свій розвиток та вдосконалення. Оскільки кінокартини апелюють до різних людських почуттів, то ми можемо упевнено стверджувати, що кіно є і буде довготривалою формою мистецтва.

Кінематограф через людське сприйняття та вплив на свідомість людини репрезентував себе як мистецтво. І як усі дев'ять муз Аполлона, десята теж володіє своїми таємницями та загадками. Наприклад, у живописі – величезній скарбниці символів, накопичених за кілька тисячоліть, – художники черпали образи та образотворчі «коди», ключі до прочитання яких часто втрачені. Саме ці «коди» – складова частина структури всього твору, і, не розуміючи їх, «глядач не в змоззі дізнатися,